

SOSYAL GÜVENLİK REFORMUYLA GETİRİLEN İŞYERİ VE İŞVEREN TANIMLARI İLE UYGULAMADA KARŞILAŞILAN ÖZELLİKLİ İŞYERLERİ

Ali TERZİOĞLU*

I-GİRİŞ

510 sayılı yasanın; 5754 sayılı yasa(Resmi Gazete, 2008) ile değişik 11. maddesinde, işyeri, işyerinin bildirilmesi, devri, intikali ve nakli ile ilgili hükümler yer almaktadır. Bu maddede önemli olan ve inceleyeceğimiz husus işyeri bildirgesinin verilme süresi ile ilgili olanıdır, Çünkü sıklıkla karşımıza çıkan bir husus olduğundan bu konu daha geniş ele alınacaktır. 12. maddesinde de işveren, işveren vekili, geçici iş ilişkisi kurulan işveren ve alt işverenlerle ilgili tanımlar ele alınacak, bunun yanı sıra, yasada tanımı olmayan fakat, uygulamada sık karşılaşılan değişik işyerleri ele alınarak bunlarla ilgili açıklamalarda bulunulacaktır.

Bu konular ele alınırken eski uygulama ile yeni uygulama arasındaki farklar ve yargı kararları dikkate alınıp, yeni yasa ile getirilen hususların aksayabileceği noktalara da değinilecektir.

II-İŞYERİ, İŞYERİNİN BİLDİRİLMESİ, DEVRİ, İNTİKALİ VE NAKLİ

5510 sayılı yasanın 11. maddesinde bu tanımlar yapılmıştır. 506 sayılı yasanın 5. maddesinde kısaca işyeri, sigortalıların işlerini yaptıkları yerlerdir, diye tanımlanırken 5510 sayılı yasada tanım biraz daha genişletilerek, maddi olan ve olmayan unsurlar ile birlikte işlerini yaptıkları yerlerdir olarak değiştirilmiştir. İşyerinin bölüm ve eklentileri ile araçlar da işyerinden sayılır.

* SGK Başmüfettişi

İşyeri bildirgesini verme süresi;

1) İşveren sigortalı çalıştırmaya başladığı tarihten itibaren, işyeri bildirgesi düzenlemek,

2) Ancak yeni kurulan şirketlerin; ticaret sicil memurluklarına çalışan işçi sayısı ile işe giriş tarihlerini bildirmesi halinde, bunu Kuruma yapılmış sayarak, bu bildirim 10 gün içinde ticaret sicil memurlukları, düzenlemek,

3) Türk Ticaret Kanunu hükümlerine tabi şirketlerin nevelerinin değişmesi, birleşmesi veya diğer bir şirkete katılması halinde, bu hususların ticaret sicil gazetesinde ilan tarihini takip eden 10 gün içinde, düzenlemek,

4) Adi şirketlerde şirkete yeni ortak alınması durumunda ise yeni ortağın alındığı tarihi takip eden 10 gün içinde, düzenlemek,

5) İşyerinin bulunduğu ilden başka bir ile nakledilmesi halinde, nakledildiği tarihi takip eden 10 gün içinde, düzenlemek,(SSİ yönetmeliği, madde 35)

6) Sigortalı çalıştırılan bir işin veya işyerinin başka bir işverene devredilmesi halinde devir tarihini takip eden 10 gün içinde, düzenlemek,2

7) İşyerinin miras yoluyla intikali halinde ise mirasçıların ölüm tarihinden itibaren en geç 3 ay içinde düzenlemek,

ve Kuruma vermekle yükümlüdürler.

Ancak, yukarıdaki 5. maddeye bir istisna getirilmiş olup; bu istisna, işyerinin aynı il sınırları içinde birden fazla Kurum ünitesi olan Ankara ve İstanbul gibi iller içindir. Aynı il sınırları içinde, başka bir ünitenin görev alanına giren yeni bir adrese nakledilmesi halinde, bir yazı ile adres değişikliğinin bildirilmesi yeterlidir. Bir başka anlatımla bu durumda olanlar için işyeri bildirgesi düzenleme zorunluluğu yerine yazı ile bildirme zorunluluğu getirilmiştir. Bu bilgilere göre yeni ünite yeni bir işyeri numarası verir. Bunun başka anlatımı ise; **işyeri bildirgesi verilmeksizin işyerinin tescil edilmesidir.** Bu husus ile ilgili yasada bir süre ve müeyyide düzenlenmemiştir, dolayısıyla bu düzenleme eksiktir. Bu husus SSİY taslağının 35. maddesinin 2. nolu başlığında 10 gün içinde dilekçenin verilmesi gerektiği yeklinde düzenlenmiştir. Ancak yasada bir düzenleme olmadığından Yönetmelik hükmüne riayet etmeyen işverenler hakkında müeyyide uygulanması mümkün değildir.

İşyeri bildirgesi düzenlemek, yukarıda belirtilen 7 halde zorunlu tutulmuş olup, belirtilen süresi içinde verilmesi halinde 102. maddenin b fıkrasına göre idari para cezası uygulanacaktır. Bu tutar kısaca; 1. sınıf defter tutmakla yükümlü olanlar için asgari ücretin 3 katı, bunların dışındaki diğer tüm defterleri tutmakla yükümlü olanlar için asgari ücretin 2 katı ve defter

tutmak zorunda olmayanlar için de asgari ücret tutarında olacağı, izah edilebilir. Bu hususta 506 sayılı yasadaki düzenleme de aynıdır, idari para cezasının tutarı açısından bir değişiklik yoktur.

506 sayılı yasadaki 8. madde hükmüne göre halen uygulamada; işyerini bildirmenin yanı sıra, işyerinin devri ile intikalinin bildirilmesinin zorunlu olduğu düzenlenmiştir, bunun dışında bir düzenleme yoktur.

Alt işveren, yani taşeronun, asıl işverenin dosyasından bildirimde bulunabilmesi için eskiden olmayan bir şart olarak, sözleşme ibrazı getirilmiştir, bu şekilde alacağı alt işveren numarası ile asıl işveren dosyasına taşeron bildirgesi verebilecektir.

SGK'nun internet sitesine konan 16.07.2008 tarihli Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği Taslağı'nın 29.maddesinde de işyeri bildirgesi ile ilgili düzenlemeye uygulama açısından açıklık getirilmiştir. Bunların bazılarını incelemek gerekirse;

a) İşverence yazılı olarak talep edilmesi şartıyla, devamlı işyerlerinden tehlike derecesi en yüksek olanı veya tehlike derecesi gruplandırılarak, kurumca bir veya birden fazla dosyada birleştirilebilir.

b) İhale konusu işin konsorsiyum (şirketler birliği) şeklinde üstlenilmesi halinde, konsorsiyumu oluşturan şir-

ketlerin her birinin ayrı ayrı istihkak almaları ve ihale makamında ayrı teminatlarının bulunmaları şartıyla, ayrı ayrı dosyalarda tescil edilebilir.

c) Esas işin ayrıntısı ve tamamlayıcısı niteliğinde olan ve işçileri birbirine karışmayan işyerleri ayrıca tescil edilebilir.

d) Tek ihale ile istihkakı bir ödenen ve teminatı tek olan iş için tek bir işyeri sicil numarası verilerek tescil edilebilir.

e) Aynı işveren tarafından yaptırılan ve birden fazla İnşaat Ruhsatını içeren ve bitişik yada birbirine yakın inşaat işyerleri de sigortalıları birbirine karıştırsa, tek dosyada tescil edilebilir.

Yönetmelik Taslağı'nın 31. maddesinde de İşyeri bildirgesi ile verilecek belgeler düzenlenmiştir;

- Yerleşim belgesi ile imza sirkülerini,
- Varsa işveren vekili, Vekâletname ve imza sirkülerini,
- Diğer kanunlar uyarınca tutmak zorunda oldukları defterin türünü gösterir resmi belgelerini,

bir ay içinde vermek zorundadırlar. Yukarıda sayılan belgeleri, işyeri bildirgesi vermeden, alt işverenlerin de vermesi gerekir.

Ayrıca Tüzel kişilerde ticaret sicil gazetesi ve imza sirküleri, adi şirketlerde noter onaylı ortaklık belgesinin,

kapıcılık işyerlerinde kat malikleri listesi, ihale konusu işlerde sözleşme ve özel bina inşaatı işyerlerinde ise İnşaat ruhsatı ile varsa anahtar teslimi noter tasdikli inşaat yapım sözleşmesinin de ibraz edilmesi gerekmektedir.

İşyerlerindeki işletme adının değişikliği için işyeri bildirgesi verilmesi gerekmez, bir dilekçe ile ekine Ticaret Sicil gazetesi konarak kuruma bildirilir.

İşyerinin devri, intikali ve nakli;

Halen yürürlükte olan 506 sayılı kanunun 82. maddesinde sigortalıların çalıştırıldığı işyeri devredilir veya intikal ederse, eski işverenin Kuruma olan sigorta primi ile gecikme zammı borçlarından aynı zamanda yeni işveren de müteselsilen sorumludur. Bu hükme karşı sözleşmeler muteber değildir. denmektedir. Bu husus 5510 sayılı yasanın 89. maddesinde düzenlenmiştir.

Bu hükümle; işyerinin, faaliyet halinde iken, bütün tesisat ve sigortalıları ile birlikte diğer bir işveren tarafından devralınması veya intikal etmesi gerekir.

İşyerinin devri, aktif ve pasifi ile işçisi ve tesisatı ile birlikte faaliyet halinde iken bir başka işverene geçmesi halinde gerçekleşir. Bu durumda çalışanların hizmet akitlerinin kesintisiz olarak devamı anlamına gelecek ve yeni işverenin bu hizmet akitlerini ta-

nımamasını kapsayacağından, işyerinin eldeğişikliği işlemi yapılacaktır.

Gerçek kişinin ölümü halinde de işyerinin mirasçılara intikali halinde de mirasçıları adına eldeğişikliği işlemi yapılacaktır.

SSI Yönetmeliğinin 11. maddesine göre, işyerinin başka bir ile yada aynı ildeki başka bir SSK'nın bölgesine taşınması halinde yeniden işyeri bildirgesi vererek yeni bir işyeri numarası alacak ve eski işyerini de kapattığını bildirecektir. 5510 sayılı yasa ile 1.10.2008 den itibaren bu husustaki yeni uygulama yukarıda izah edilmiştir.

III-İŞVEREN, İŞVEREN VEKİLİ, GEÇİCİ İŞ İLİŞKİSİ KURULAN İŞVEREN VE ALT İŞVEREN;

5510 sayılı Kanunun 12. maddesinde İşveren ; bir hizmet akdine dayanarak, sigortalıları çalıştıran gerçek veya tüzel kişiler ile tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlardır, diye tanımlanmaktadır. Burada önemli husus akdi bağın hizmet akdi olmasıdır, bir başka anlatımla bir işi istisna akdi, vekalet akdi ve benzeri akitler ile yapan kişi sigortalı olmayacaktır.

Gerçek kişi, doğan her insan olup, Tüzel kişileri ise Özel Hukuk veya Kamu Hukuku Tüzel kişisi olarak ikiye ayrı grubu kapsar. Adi ortaklıklar ve 634 sayılı Kat Mülkiyeti kanununa

göre kurulan kat malikleri kurulu, tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlar olup, bunlar her biri ayrı ayrı işveren sayılır.

5510 sayılı yasanın 6. maddesinde sigortalı sayılmayanlar birer birer kayıtlı olup, bu kapsamdakiler hizmet akdi ile çalışanlar dahi sigortalı sayılmayacaklar ve bunları çalıştıranlar da işveren sayılmayacaktır.

İşveren vekili; 506 sayılı yasada işveren nam ve hesabına işin yönetimini yapan olarak tanımlanmıştır. İşveren vekilliği için mutlaka yazılı bir vekâletname gerekmektedir. İşin sadece bir bölümünde işveren adına işlem yapan kişi işveren vekili sayılmaz. İşveren vekilinin işyeri bildirgesi ile beyan edilmesi işveren vekili için yeterlidir, işveren vekilinin mali sorumluluğu da dahil aynı işveren gibi sorumludur.

5510 sayılı yasanın 12. maddesinde ise işveren adına ve hesabına işin veya görülen hizmetin bütününün yönetim görevini yapan kimse, işveren vekilidir, denmektedir. 506 sayılı yasadaki tanımdan farklı olarak burada işin veya görülen hizmetin bütününü denmek suretiyle açıklık getirilmiştir. Yani işin bir bölümünde işvereni temsil eden imalat müdürü, pazarlama müdürü, muhasebe müdürü vb.nin işveren vekili olamayacağı işin tamamını işveren adına sevk ve idare eden

Genel müdür vb.nin işveren vekili olacağı hususu açıklıkla belirtilmiştir.

Geçici iş ilişkisi kurulan işveren; 4857 sayılı Kanunun 7. maddesinde tanımlanmış olup, devir sırasında yazılı rızasını almak suretiyle bir işçiyi; holding bünyesi içinde veya aynı şirketler topluluğuna bağlı başka bir işyerinde veya yapmakta olduğu işe benzer işlerde çalıştırılmak koşuluyla başka bir işverene iş görme edimini yerine getirmek üzere geçici olarak devredildiğinde geçici iş ilişkisi kurulmuş olur. Geçici iş ilişkisi kurulan işveren asıl işveren ile birlikte müşterek ve müteselsilen sorumlu olur. in bölüm 5510/12. maddesinin son fıkrasında; bir işverenden işin bölüm veya eklentilerinde iş alan ve görevlendirildiği sigortalıları çalıştıran üçüncü kişiye alt işveren denir. Asıl işveren, alt işverenin işçileri ile ilgili de kanunen müteselsilen sorumludur.

Yargıtay 9. Hukuk dairesinin 7.2.2005 tarih K2005/3322 sayılı kararı ile Yargıtay 21.Hukuk dairesinin 24.10.2002 tarih K2002/9046 sayılı kararları işveren ile aracı arasındaki hukuki ilişki ile ilgilidir. Ayrıca bu konuda Yargıtay Hukuk Genel kurulunun 14.11.2001 tarih K 2001/820 sayılı kararı da incelenebilir.

IV-UYGULAMADA ÖZELLİK ARZ EDEN BAZI İŞYERLERİ VE İŞVERENLER:

1) İnşaat işyerlerinde;

Gerçek veya tüzel kişi tarafından yapılan bina inşaatları, tesisat, tamirat ve tadilat benzeri işler bu kişiler tarafından işçi çalıştırılarak yapılıyor ise işçi çalıştıran gerçek ya da tüzel kişiler işveren olduğundan adlarına işyeri dosyası açılacaktır. Ancak bu tür işler inşaat sahibi tarafından hiç işçi çalıştırılmadan, anahtar teslimi bir başkasına yaptırılıyorsa, anahtar teslimi işi yapan müteahhit işveren olacak ve adına işyeri dosyası açılacaktır. İnşaat sahibi işin bir kısmını kabaşını bir taşeronla, diğer ince işlerinden sıvasını bir başka taşeronla, fayans vb başka taşeronlara yaptırması durumunda, inşaat sahibi adına işyeri dosyası açılacak ve taşeronlar bu dosyaya işçilik bildiriminde bulunacak, bu dosyadan asgari işçilik incelemesi yapılacaktır.

Bu durumda taşeronlar kendi çalıştırdıkları devamlı işyeri işçilerini kendi devamlı işyeri dosyalarından Kuruma bildirirler ve asıl işverene yaptıkları işler ile ilgili Fatura keserler. İkinci ihtimalde, bu asıl işverene ait işyeri dosyasından bu iş ile ilgili çalıştırdığı işçileri taşeron bildirgesi ile bildirirler.

Fatura kesmeleri halinde özel bina inşaatının hesaplanan veya kayıtlardan

bulunan toplam maliyet bedelinden (şayet salt işçilik faturası ise işçilik nispeti uygulanarak bulunacak bildirilmesi gereken işçilikten) malzemeli fatura bedelinin düşülmek suretiyle, o oranda asıl işverenin az işçilikten sorumlu olmasını sağlamış olurlar, bunun amacı da Kurumun incelemesinde; asıl işverenden mükerrer işçilik talep edilmesinin önüne geçmektir.

İkinci ihtimal ise taşeronun asıl işveren dosyasından bu işte çalıştırdığı işçileri kuruma bildirmesidir, bu durumda da işverenin sorumlu olduğu işçilik taşeronun yaptığı iş ile ilgili olarak bildirdiği işçilik kadar azalmış olacaktır.

Her iki ihtimalde de taşeronun asıl işverene ait işyerinde çalıştırdığı işçilerin iş kazası ve benzeri işçi sağlığı iş güvenliği ile ilgili mevzuat hükümlerine riayeti hususunda asıl işveren ile taşeron birlikte sorumludurlar.

2) Konut işyerinde işverenlik; 634 sayılı kanuna göre kat malikleri kurulunun tüzel kişiliği olmadığından tüm malikler işveren sayılır. Bu da arsa payı ile orantılıdır.

Tamamı bir kişiye ait olan apartmanda tüm kiracılar bir araya gelerek kâpıcı ve kaloriferci çalıştırıyorsa, işveren kiracılar olacaktır. Tek mesken olan villa ve benzeri evlerde çalıştırılanların işvereni ise bunları çalıştıran kişiler olacaktır.

3) Ev hizmetlerinde çalışanların işvereni; 24.11.1977 tarih ve 2100 sayılı yasa ile değiştirilen, ev hizmetlerinde **ücretle** ve **sürekli** olarak çalıştırılanları işe alanlar olacaklardır.

4) Maden işyerlerinde, arama ve işletme ruhsat sahibi işçi çalıştırması durumunda işveren sayılır. Ancak uygulamada ruhsat bir başkasına kiralanır ya da devredilebilir. İşletmesinin başkasına verilmesi sözleşmeleri uygulamada rüdevans sözleşmesi olarak anılır. 26.11.2003/25271 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Maden Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında yönetmelik gereği rüdevans sözleşmelerinin 1 ay içinde Enerji ve tabii kaynaklar bakanlığına bildirilmesi zorunluluğu getirilmiştir. Madenin ruhsatını elinde bulunduran kişi bu sözleşme ile işletmesini başkasına devrederse ve Maden kanununun 31. maddesine göre maden mühendisi veya maden başçavuşu gibi kişileri çalıştırıyorsa, Ruhsat sahibi işveren, sözleşme ile fiilen işleten kişi de aracı kabul edilecektir.

V-SONUÇ:

İşyeri bildirgesinin verilmesi ile ilgili 506 sayılı kanuna paralel hükümler 5510 sayılı yasada da düzenlenmiş olup, Aynı il sınırları içinde bir başka ünitenin görev bölgesine giren bir adrese işyerinin nakledilmesi halinde işyeri bildirgesi yerine bir dilekçe ile bildirilmesi düzenlemesi getirilmiş olup, bununla ilgili yasada bir süre ve müeyyide düzenlenmemiştir. İşyerinin devri intikali ve nakli ile İşveren, işveren vekili, alt işveren ve geçici iş ilişkisi kurulan işveren ile ilgili hususlar 506 sayılı yasadaki düzenleme ile 5510 sayılı yasa ile getirilen düzenleme birlikte incelenmiştir. Ayrıca özelliğ arz eden bazı işyerleri ile ilgili açıklama da getirilmiştir.

KAYNAKÇA

SSİ Yönetmeliği taslağı: Madde 35 Ankara : [yayl.y.]

T.C. Yasalar(8.5.2008). **5754 sayılı yasa.** Ankara: Resmi Gazete (26870 sayılı)

